

Ewa Rozkosz
Biblioteka Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław
Krzysztof Juszczyk
Student Instytutu Kulturoznawstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań

Otwarta konferencja

Streszczenie: Autorzy opisują otwartą konferencję jako nowy kanał komunikacji naukowej powiązany z ideą otwartego dostępu do nauki. Chodzi o nieograniczony w przestrzeni i w czasie dostęp do wszelkich treści: prezentacji, referatów, posterów, zapisu wystąpień i dyskusji, jakie powstają przed, w trakcie i po konferencji. Porównują otwarte konferencje z dotychczasowymi modelami i pokazują różnice, wskazują także, że jest to rozszerzenie oferty dla nauki i edukacji. Autorzy proponują włączenie idei otwartej konferencji w obręb zainteresowań bibliotekarzy.

Słowa kluczowe: otwarta nauka, open access, otwarta konferencja

O komunikacji naukowej

Komunikacja naukowa odbywająca się w otwartym dostępie utożsamiana jest przede wszystkim ze złotym i zielonym kanałem przepływu informacji. Pierwszy z wymienionych kolorów charakteryzuje obszar czasopism recenzowanych, udostępnianych nieodpłatnie, drugi zaś odnosi się do repozytoriów pozwalających naukowcom na samoarchiwizację własnej twórczości naukowej (jakość tekstów nie podlega kontroli). Odbiorca nie ponosi kosztów, jako że model ten obejmuje treści publikowane w formie elektronicznej w Internecie, bez barier dostępu (tj. konieczności logowania). Ale poza tymi dwoma podstawowymi kanałami mamy także wiele nowych, które pojawiają się wraz z rozwojem technologii.

Konferencje naukowe wydają się wchodzić na ścieżkę wyznaczaną od lat przez ruch Open Access, o czym świadczą chociażby liczne transmisje on-line z sesji plenarnych czy profile spotkań naukowych w serwisach społecznościowych (np. serwis SlideShare.net umożliwia tworzenie profili spotkań i udostępnianie prezentacji oraz innych dokumentów w formacie tekstowym). Czy można już w związku z tym mówić o „otwartej konferencji” w analogii do „otwartego czasopisma”? Z pewnością tak, choć trudno, bez rzetelnych badań, wypowiedzieć się o skali tego zjawiska. Wydaje nam się jednak, że brak danych liczbowych nie stoi na przeszkodzie debaty o nowym zjawisku.

Nie pojechać, a uczestniczyć

Idea otwartej konferencji jest prosta. Pozwala na bierne lub czynne uczestnictwo w spotkaniu naukowym tym, którzy z różnych powodów (najczęściej ekonomicznych) nie mogli w nim wziąć udziału. Na platformach elektronicznych obsługujących zdalne konferencje udostępniane są pełne teksty, prezentacje, postery, nagrania wystąpień oraz zarejestrowane dyskusje, dzięki czemu konferencja zyskuje drugie życie. Organizator przekazuje do sieci wybrane materiały bądź podejmuje starania o udostępnienie możliwie szerokiego spektrum treści tak, jak w przypadku Europejskiego Kongresu Kultury zorganizowanego w 2011 r. we Wrocławiu, podczas

którego wszystkie panele dyskusyjne transmitowane były na żywo w Internecie. Istotą otwartego modelu jest dostęp dla wszystkich, bez ograniczeń, opłat czy konieczności rejestracji. Decyzja organizatorów o otwarciu debaty może spowodować znaczne rozszerzenie kręgu odbiorców, a w następstwie nadanie wydarzeniu szerszego obiegu naukowego.

Uwolnić naukę

Platforma internetowa konferencji, która jest tak budowana, by spełniała wiele funkcji, odsyłająca z jednej strony do repozytorium (tekstów), z drugiej do bazy z prezentacjami czy serwisu umożliwiającego publikowanie nagrań wideo, staje się specyficzną wielokierunkową siecią wiedzy. Sieć tę przedłużają powiązania ze stronami innych konferencji (np. w przypadku wydarzeń cyklicznych) bądź stronami prelegentów. Komunikacja w nauce przybiera nowy wymiar.

Do komunikacji tej dopuszczone zostają osoby, które wcześniej pozostawały poza jej zasięgiem. Mowa tu nie tylko o statystycznym Kowalskim, posiadającym dostęp do sieci, ale niezwiązanym z nauką, lecz także o reprezentantach innych dyscyplin, zainteresowanych interdyscyplinarnym dyskursem.

Otwarta konferencja może mieć formę bardzo tradycyjną lub zupełnie odwracać sposób myślenia o dzieleniu się wiedzą, czego dowodzą nowoczesne inicjatywy, takie jak BarCamp, EduCamp czy BiblioCamp. Warto zaznaczyć, że w takich spotkaniach świat naukowców przenika się ze światem pasjonatów, a także przedstawiciele sektora gospodarki, które to spotkanie w innych okolicznościach (szczególnie w przypadku humanistyki) by nie nastąpiło. Wymienione formy spotkań (BarCampy) mają kilka cech charakterystycznych. Przede wszystkim odbywają się w dość nietypowych dla konferencji miejscach jak kluby muzyczne lub zupełnie poza budynkiem (przy ognisku lub grillu). Wstęp jest bezpłatny, a w imprezie uczestniczyć może każdy zainteresowany tematem. Nie obowiązują krawaty ani garsonki. A wszystko po to, aby stworzyć możliwie przyjazną i luźną atmosferę, która sprzyjać będzie swobodnym dyskusjom. Wystąpienia najczęściej są transmitowane w czasie rzeczywistym i/lub wkrótce po wydarzeniu publikowane w Internecie, na stronie internetowej lub w jednym z serwisów społecznościowych (prym wiedzie tutaj serwis YouTube). Wśród przykładów warto wymienić:

- ♣ EduCamp (<http://krakow.educamp.pl>, <http://warszawa.educamp.pl>) — cykliczna impreza łącząca świat edukacji, nowych mediów i technologii oraz biznesu,
- ♣ Spodek 2.0 (<http://spodek20.pl>) — spotkania osób związanych z szeroko pojętą branżą IT, odbywające się cyklicznie w Katowicach,
- ♣ BiblioGrill (<http://bibliogrill.pl>) — projekt serwisu Bibliosfera.net (<http://bibliosfera.net>), który również nabrał charakteru cyklicznej imprezy; uczestnicy to przede wszystkim bibliotekarze, a także osoby zainteresowane sprawami bibliotek,
- ♣ KrakSpot (<http://krakspot.pl>) — BarCamp o nowych mediach,
- ♣ 3Camp.pl (<http://www.3camp.pl>) — impreza skupiająca amatorów nowych technologii, głównie osoby zainteresowane tzw. startupami (nowe projekty internetowe zawierające mechanizmy społecznościowe).

Do otwartych konferencji zaliczyć można również bezpłatne webinaria. Tu należy się kilka słów wyjaśnienia. Webinaria to spotkania odbywające się w sieci. Uczestnicy oraz prowadzący łączą się za pomocą oprogramowania pozwalającego na przesyłanie dźwięku, współdzielenie ekranu lub wyświetlanie prezentacji, a także przesyłanie obrazu z kamery wideo. Mają najczęściej charakter szkoleniowy (stąd też częściej myślimy o nich jako o formach e-learningu, nie konferencji).

Webinaria oprócz edukacji służą również celom marketingowym. Wykorzystywane są do prezentacji różnych produktów, idei czy projektów. Do uczestnictwa w webinarium konieczne jest posiadanie odpowiedniego sprzętu (komputera i słuchawek z mikrofonem) oraz stosunkowo dobrego (tj. szybkiego) łącza internetowego. Prowadzący zapoznaje uczestników z tematem, posługując się przede wszystkim prezentacją, tekstowym czatem oraz własnym głosem. Interesującym przykładem nieodpłatnej „sprzedaży wiedzy” za pomocą webinarium jest projekt Google Search Education Evangelism <http://sites.google.com/site/gwebsearcheducation>. Jak nazwa wskazuje, jest to inicjatywa jednego z największych graczy na rynku IT, firmy Google. Realizowane w ramach projektu webinaria mają za zadanie zapoznać uczestników z zaawansowanymi technikami wyszukiwania informacji.

Poszczególne spotkania są dedykowane różnym grupom odbiorców, młodzieży szkolnej, nauczycieli czy bibliotekarzy, ale uczestniczyć mogą w nich wszyscy zainteresowani. Ci, którzy nie mogli w wyznaczonej godzinie usiąść przy komputerze i wziąć udziału w spotkaniu, mają szanse zapoznania się z prezentacją (np. prezentacja z webinarium dla bibliotekarzy Search for Librarians : <http://tiny.pl/h1qq2>) lub obejrzenia zarejestrowanego webinarium archiwum webinarium Webinar Archives : <http://sites.google.com/site/gwebsearcheducation/webinars>.

Różnice w modelach konferencji

Konferencja zamknięta	Konferencja otwarta
Konieczność fizycznego uczestnictwa w wydarzeniu, poniesienia kosztów.	Transmisja na żywo, umożliwiająca (bezpłatny) odbiór konferencji w niezniekształconej formie.
Brak dostępu do materiałów konferencyjnych lub dostęp po dłuższym czasie, podczas którego prezentowane treści mogą ulec dezaktualizacji.	Cyfrowa obsługa konferencji, związana z referatami, prezentacjami oraz posterami, wykorzystanie istniejącej infrastruktury (np. zamieszczenie dokumentów w instytucjonalnym repozytorium), na stronie internetowej konferencji lub w serwisach społecznościowych.
Jeden model płatności (wyznaczony termin przed konferencją).	Poszukiwania innych modeli finansowania, np. umożliwienie uregulowania opłaty konferencyjnej w korzystnym dla uczestnika terminie.
Niedostępna dla niepełnosprawnych (np. osób z wadą wzroku lub słuchu).	Treści udostępniane on-line przyjazne dla osób z niepełnosprawnością, np. wprowadzenie standaryzacji w zakresie prezentacji treści na stronie internetowej (wykorzystywanie stałego szablonu odpowiednio zoptymalizowanej strony lub wykorzystanie dedykowanych systemów CMS dla konferencji) lub dodawanie napisów do zarejestrowanych wystąpień.

Ograniczona, sformalizowana dyskusja.	Otwarcie konferencji na zewnętrzną, nieformalną dyskusję (poprzez uruchomienie możliwości komentowania, stworzenie kanałów na mikroblogach bądź poprzez inne serwisy społecznościowe oferujące takie możliwości).
Nastawiona na zewnętrzną promocję treści poddanych procesowi recenzowania.	Umożliwia również dostęp do treści niekontrolowanych, np. poprzez stworzenie powiązań między różnymi dokumentami (np. łącza na stronie konferencji przekierowujące m.in. do komentarzy, relacji).

Dobre przykłady

W czołówce dobrych praktyk plasują się konferencje TED (Technology, Entertainment, Design) organizowane w sposób cykliczny przez Sapling Foundation <http://www.ted.com>. Mottem imprezy jest przekazywanie „idei, które warto rozpowszechnić”. Konferencje TED przyciągają osoby reprezentujące bardzo różne środowiska (na liście mówców można odnaleźć m.in. Billa Gatesa czy Michelle Obamę). Jedno wystąpienie trwa nie dłużej aniżeli 18 minut. To właśnie tyle czasu mają prelegenci na zaprezentowanie koncepcji, które być może odmieni bieg świata. Przekaz TED odbywa się na dużą skalę. Interesujące osobowości, formuła konferencji, to elementy, które przyciągają widzów. Nagrania TED dystrybuowane są na cały świat. Organizatorzy oraz wolontariusze (tłumacze) pozwalają pokonać nie tylko barierę odległości (nagrania są opublikowane on-line, na wolnych licencjach Creative Commons — uznanie autorstwa — do celów niekomercyjnych — bez utworów zależnych), lecz także barierę językową. Wystąpienia z konferencji TED tłumaczone są przez wolontariuszy na różne języki, część z nich można obejrzeć również w języku polskim.

Także w Polsce mamy doskonałe doświadczenia w zakresie otwierania konferencji. Zaprezentujemy dwa przykłady z naszego bibliotekarskiego podwórka.

Pierwszy z nich to II Międzynarodowa Konferencja Open Access (Toruń, 14–15 stycznia) zorganizowana przez Bibliotekę Uniwersytecką w Toruniu i EBIB. Materiały konferencyjne dostępne są w całości na stronie internetowej konferencji, będącej częścią serwisu EBIB (<http://www.nowyebib.info/publikacje/matkonf/mat21>), natomiast zapis wideo udostępniony poprzez Telewizję Internetową Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (<http://tv.umk.pl>). Przykład ten pokazuje, jak akademickie media (Telewizja Internetowa), a także organizacje pozarządowe (EBIB) mogą wspierać proces otwierania konferencji.

Innym przykładem jest tegoroczna (2011) edycja Forum Młodych Bibliotekarzy, zorganizowana przez poznańskie biblioteki. W tym przypadku warto zwrócić uwagę na sposób, w jaki organizatorzy wykorzystali serwisy społecznościowe. Założono profile lub uruchomiono tzw. kanały komunikacji w następujących serwisach:

- ♣ YouTube — miejsce do publikacji nagrań promujących imprezę (<http://www.youtube.com/user/VIFMB>),
- ♣ Vimeo — miejsce archiwizacji nagrań wystąpień (<http://vimeo.com/channels/fmb>),

- ⤴ Blogger — blog na bieżąco wypełniany relacjami z poszczególnych sesji i warsztatów (<http://vifmb.blogspot.com>),
- ⤴ Facebook — narzędzie do bezpośredniej transmisji wideo, a także relacji w formie tekstu, platforma do komunikacji z uczestnikami oraz osobami nieobecnymi na konferencji (<http://www.facebook.com/StowarzyszenieBibliotekarzyPolskich>),
- ⤴ Twitter — narzędzie służące do dyskusji między uczestnikami (#vifmb).

Mimo wykorzystania mediów społecznościowych organizatorzy zdecydowali się na opublikowanie referatów w formie tradycyjnej książki. To dowód na to, że wymienione serwisy mogą współistnieć z tradycyjnymi środkami przekazu informacji naukowej.

Podsumowanie

Model otwartej konferencji funkcjonuje w kontekście pewnych zjawisk związanych z nową filozofią udostępniania treści (open access, Creative Commons), stosowaniem nowych technologii mobilnych, audiowizualnych, internetowych w nauce (Nauka 2.0), a także rozwojem społeczności internetowych (serwisy społecznościowe). Sądzymy, że model ten będzie coraz bardziej widoczny w środowisku naukowym.

Znaczną rolę w promocji otwartej konferencji może odegrać biblioteka akademicka. Bibliotekarze mają doskonałe warunki do tego, aby prezentować założenia, a także rekomendacje dotyczące otwartej konferencji w ramach działalności promocyjnej na rzecz Ruchu Open Access (np. podczas Międzynarodowego Tygodnia Open Access).